

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1984
FORFATTER:	Børge Ibsen
TITEL:	Toppens helte
KORT RESUME:	Erindringer fra Stejlbjerg i Kolding i 1920'erne.

Toppens helte

Af Børge Ibsen

Da mine forældre kom til Kolding, var der stor mangel på lejligheder, så de har måttet tage til takke med, hvad der bød sig. Gennem årene flyttede vi mange gange, kun dunkelt husker jeg alle de steder vi boede, men det har sikkert været små og trange boliger, som dengang var almindelige for folk af arbejderklassen, men på et tidspunkt (ca. 1920) søgte mine forældre og opnåede at komme ind i de boliger, Kolding kommune byggede i kvarteret omkring Stejlbjerg.

Stedet var i udkanten af byen, i den syvende kartoffelrække, som man siger, i et meget kuperet terræn, omgivet af marker, skov og skovagtige anlæg, som om vinteren godt kunne virke både mørke og truende.

Husene, i alt 44, var for de flestes vedkommende beregnet til fire familier og var sikkert dengang gode og hensigtsmæssige omend noget skræbete, da første verdenskrigs eftervirkninger satte hindringer for, hvad der bygningsmæssigt kunne lade sig gøre. Jeg husker, at der i lejlighederne var afsat rum til toilet, men i de mange år, vi boede der, blev der aldrig indrettet et sådant, i stedet var der »lokum« i kælderens uden lys. Man måtte, når det var mørkt, famle sig frem eller finde vej ved hjælp af tændstikker eller lignende, og var man så mørkerød kunne

det være noget af en prøvelse at frekventere rummet efter mørkets frembrud. Mørkerød, det var jeg, og det kostede mig megen overtalelse at lokke min ældre broder Kai til at ledsage mig.

Lys var i det hele taget en luksus i de dage og på de kanter. En enlig gadelygte hist og her udgjorde belysningen på gader og veje, så det gjaldt om at skynde sig fra den ene til den anden. Der var langt imellem dem, og de stod som ledestjerner i mørke nætter. Vejen fra og til byen (der hvor Riis Toft Skole nu ligger) gik gennem anlægget og skoven, Bisseskoven, som vi kaldte den, måske fordi byens løse eksistenser om dagen holdt til her, og på denne strækning var ingen gadelygter, så man forstår, at når mørket sænkede sig var her skummelt og truende. Mange gange har jeg stået og ventet, om ikke en eller anden person skulle dukke op som skulle samme vej. Om ikke andet kunne jeg gå nogle skridt bag dem og så at sige benytte dem som lods på den farefulde vej. Man åndede først lettet op, når man stod ved den frelsende gadedør.

Men bortset fra disse skønhedspletter var stedet et Eldorado for vi børn, for i begyndelsen var hele kvarteret en stor sandørken, uden veje og stier, kun husenes placeringer markerede, hvor vejene skulle gå. Det gav plads og albuenum til alskens leg og ak-

Kolding – Stejlbjerg

Stejlbjerg ca. 1919.

tivitet, og da mange af de familier, der på grund af bolignøden flyttede ind i husene, havde mange børn (det var almindeligt på den tid), ja, så manglede vi aldrig legekammerater.

Om sommeren benyttede vi en stump mark, som vistnok tilhørte kommunen, til at lege på, her kunne vi faktisk gøre, hvad vi ville. »Lillemarken« kaldte vi den og her byggede vi huler og tilbragte det meste af fritiden.

Hulerne var dybe udgravninger, store og rumme-

lige. Til tag brugte vi lægter og andet pindeværk, som vi huggede, gamle sække blev lagt over og det hele beklædt med græstørv. Bænke og borde blev fremstillet af gamle kasser, som vi tiggede eller fandt. Ja, selv et fyrsted lavede vi, hvor vi lavede mad. Hvad det var for noget, husker jeg ikke, og hvor tingene kom fra er gået i glemmebogen, men det har sikkert smagt mærkeligt.

Vi lavede klubber og skrev love. »Den Sorte Hånd« hed klubben naturligvis og lovene var af

højest mærkeligt indhold. De kunne gå på, at vi f. eks. ikke måtte fise i hulen, sikkert indført af hygiejniske grunde, en anden gik på, at man skulle gøre, som formanden sagde. Særlig demokratisk har det ikke været, skønt jeg er sikker på, at netop denne paragraf hyppigst blev overtrådt, men da formanden som regel blev valgt efter styrke, var det forbundet med udsigter til øretæver at overtræde paragrafferne. En slags bjørnebande var vi, dog så vidt jeg husker uden at foretage os noget kriminelt, sikkert var det udelukkende i vor egen fantasi, at vi var nogle farlige karle. »Toppens Helte« yndede vi at kalde os selv, det lød da af noget. Men i vor opdragelse indgik dog, at man skulle opføre sig nogenlunde, og at man skulle have respekt for de voksne, og hændte det, at vi forulempede dem, var det relativt uskyldigt, selv om vi sikkert af og til kunne virke irriterende på nogle af dem. Men de voksne holdt sammen mod os, følte vi, og blev der klaget til far, blev vi taget alvorligt i skole.

Toppen hed det afsnit af kvarteret, hvor vi boede. Vi var Toppens drenge, eller som sagt dens helte, og vi så ikke gerne drenge fra andre kvarterer på vore enemærker. Hvorfor det var således, ved jeg ikke, men nok en art territorialbeskyttelse. Når andre børn kom på Lillemarken, blev de jaget bort, dersom vi havde mod og kræfter dertil, ikke altid lykkedes det, og så endte det altid i kiv og sørgelighed. Engang havde en større flok drenge fra omliggende gader, såsom Lykkegårdsvej, Bellevuegade, Læssøegade og deromkring hittet ud af, at de ville have en hule på vores mark. Det var ikke særlig velkomment, men vi havde vanskeligt ved at forhindre det, da de var flere og stærkere, men deres tilstedeværelse var en torn i øjet på os, og vi spekulerede som gale på, hvorledes det kunne lade sig gøre at genne dem bort. På en eller anden måde fik

vi uventet hjælp af en dreng, der hed Frederik, kaldet »Figge«. Han var en stor og stærk kleppert, som blot ved sin tilstedeværelse var i stand til at indgyde respekt, faktisk var alle mere eller mindre bange for Figge, skønt han egentlig var godheden selv og ikke ville drømme om at gøre en kat fortræd. Med ham i spidsen udfordrede vi »fjenden« til kamp på lange pinde og skældsord. Slaget blev fastsat til den og den dag, på det og det klokkeslet, der skulle være orden i tingene, og vi skulle jo gerne alle kunne deltage, så tidspunktet var valgt efter at vi alle havde fri fra vore bypladser. Det var en stor og alvorlig sag, hvis udfald, ved hjælp af Figge, var afgjort. Fjenden blev jaget på porten og deres borg eller hule jævnet med den jord, hvoraf den var bygget. Om det stort set var tilfredsstillende for os ved jeg ikke, vi burde vel nok have kunnet komme ud af det med de fremmede drenge.

Også andre fjender havde vi, nemlig drengene fra Seest, »Seestbønderne«, som vi kaldte dem. Om dem gik der de særeste frasagn om at de både var rå og mange og at det især gjaldt en brødræflok, de såkaldte brødrene Dons. Det skulle efter sigende være den rene ulykke at møde dem. Til Seest turde vi ikke komme, og det spøjte i vor fantasi, at vi på et eller andet tidspunkt ikke kunne undgå at blive overfaldet og massakreret af denne grufulde bande, men det skete godt nok aldrig, kun i fantasien. Nogle dristede sig til at fortælle, at de havde haft sammenstød med bønderne fra Seest, og selv om vi godt nok vidste, at det var den pureste løgn, slutte vi hvert ord, der blev fortalt, og gøs.

Senere i min tilværelse, da jeg kom på Handelskolen, kom jeg til at gå i klasse med en dreng, der hed Hans og som var fra Seest. Vi blev meget fine venner, og da han fortalte, at han hed Dons til efternavn og godt nok havde en hel del brødre, var jeg

klar over, hvem jeg stod over for. Rigtig nok havde også de fantaseret over drengene fra Toppen, som uregerlige bisser, som man burde undgå, dersom man havde sit helbred kært.

På Stejlbjerg boede der dengang mange forskellige slags mennesker, bolignøden ramte jo så at sige alle, både høj og lav, så der var efter vor opfattelse en del fine afdelinger. Et af husene kaldte vi Palæet, sikkert nok fordi lejlighederne her var en lille smule større end den øvrige del, her boede der læger og sagførere og statstjenestemænd, som vi altså anså

for fine mennesker, som vi helst undgik, og hvis børn vi helst ikke plejede omgang med. Måske syntes vi, at deres sprog var »skabagtigt«, fordi de var opdraget med et større sprogforråd og måske også talte mere korrekt dansk, og kunne vi komme til det, blev de drillet, og under ingen omstændigheder kunne de blive medlemmer af »Den Sorte Hånd«. De gik bare i skole, og fik sikkert lommepenge af deres forældre, medens vi var tvunget til at skaffe os vore egne lommepenge ved at have budplads eller være mælkedrenge, dengang solgte man jo

Toppens børn ca. 1930.

mælk fra vogne, direkte ved gadedøren. Ganske vist var den løn, vi oppebar et hårdt tiltrængt tilskud til husholdningen derhjemme, lønningerne var jo ikke store, og selv om kravet til tilværelsen var beskedne, var det sikkert nødvendigt at børnene var med til at spæde til, kun eventuelle drikkepenge var ens egne, så dem satsede vi meget på.

Engang var jeg mælkedreng hos mælkeemand Petersen, som boede i Hospitalsgade, hans rute var omkring Slotssøen og videre ud ad Strandvejen. Den sidste var den fine afdeling, her boede de velhavende, men afgjort ikke de mest rundhåndede, det var ikke her drikkepengene sad løse. Så godt som aldrig, selv ikke ind under jul, fik vi en skilling til os selv. Det skyldtes sikkert, at det var tjenestepigerne, vi handlede med, som afgjort ikke havde hverken råd eller interesse i at give os penge, men til gengæld var det hos menneskene omkring Slotsøen, dem vi kaldte almindelige mennesker, at pengene sad løsere. Der var ofte en fem- eller toøre tilovers til drengen, det var skønt og vi mælkedrenge satte naturligvis stor pris på den slags kunder.

Det var jo heller ikke altid lutter lagkage at være mælkedreng, op tidligt om morgenen måtte vi, om sommeren kunne det gå, men om vinteren kunne det være en kold tjans. Klædt på til det var man sikkert ikke, så blå næser og valne fingre var vort »adelsmærke«, men drikkepengene varmede og havde vi fået samlet tilstrækkelig mange penge sammen, kunne vi, formedelst halvtreds øre komme i biografen. Dengang, som nu, var cowboyfilmene populære blandt drenge, særlig yndede var filmene med Tom Mix, en helt vi alle ville efterligne, eller William S. Hardt, en forvorpen cowboy hos hvem revolveren, til vores store fryd, sad løs og blev hyp-pigt brugt. Det var ikke anderledes – spænding og krudtrøg, heste og indianere var, hvad vi yndede og

det, der fyldte vore lege på Lillemarken, men først skulle det jo opleves på det hvide lærred i biografen. Det var ikke altid, det var den store fornøjelse at overvære film her, kom man lidt for sent afsted hjemmefra, kunne man risikere at komme til at sidde på de forreste bænke. De var anbragt lige under lærredet og havde ingen rygstød. Alle billederne fremtrådte i forkortning, i fiskeperspektiv så at sige, og så højst besynderlige ud, og det gav tillige hold i nakken. Måske var vi endnu mere uheldige, at der overhovedet ingen siddepladser var, så kunne man komme til at stå langs siden, lænende sig op ad væggen, det var meget trættende. Det var før der kom regler om begrænset publikum og nummerede pladser.

Senere blev jeg så at sige knyttet til det levende teater, idet jeg fik en tjans med at sælge programmer til teaterforestillingerne på Industriforeningen. En dreng der hed Michael og jeg blev medhjælp hos gamle fru Sørensen, der havde koncession på at sælge programmer til alle forestillingerne, selv var hun for gammel til at stå op så længe ad gangen. Vi fik fem øre for hvert program, vi afsatte, hvor meget fru Sørensen fik, ved jeg ikke, det kunne sikkert ikke være store sager, da et program kun kostede femogtyve øre, men det har sikkert for fru Sørensen som for vort eget vedkommende ikke så meget været for pengenes skyld, som det at komme gratis i rigtig teater, ja, ovenikøbet få lidt for det. På den måde fik vi set en hel del stykker, folk gik nok mere i teater dengang, det var jo før TV og radioen, så mange teatergrupper turnerede landet rundt. Kendt var Gerda Christoffersens teaterselskab, som vistnok udelukkende havde populære stykker på repertoiret, men også alvorlige stykker fik vi at se, endog de, der var forbudt for børn. F. eks. så jeg Thit Jensens debatstykke »Storken«, som vakte megen

Elverhøj opført af lokale amatører på Kolding Teater. I 2. rk. fra højre forstander Crüger som Valkendorf og Hannibal Marcus som Bjørn Olufsen. Kantor Lund var Christian 4.

opsigt, da det drejede sig om tabuemner som børnebegrænsning og abort, ganske vist forstod jeg den ikke helt dengang, men at det var ud over det almindelige kunne jeg godt fornemme. Ellers var det operetter eller stykker med Gøngehøvdingen eller Tordenskjold i Dynekilen, hvor statisterne var rekrutteret blandt byens indbyggere, trods sminkning og kostumer var de ganske nemme at genkende, og så var det jo dobbelt så morsomt. Også Elverhøj så jeg opført af lokale amatører, blandt andet medvirkede musikhandler Marcus og datter og den senere forstander på handelsskolen R. W. Crüger og andre mere eller mindre kendte koldingensere.

Om sommeren var der sommereater, det var før »Sans Souci«. De første aftener vi så det, var det meget interessant, senere kunne Michael og jeg hvert ord og hver bevægelse udenad, og så kom pengegriskheden op i os, nu skulle der tjenes penge, og vi begyndte at samle de programmer og sange, folk havde efterladt og solgte dem næste aften for egen regning. Det kunne fru Sørensen naturligvis ikke være tjent med, så hun fandt på at klistre et mærke over oplukningen, så var den fidus ødelagt.

Sommerteater var, så vidt jeg erindrer, et opkog af viser og sketcher, som havde gået på københavnske scener og som var blevet populære og haft suc-

ces, sange som »Maggiduddi og jeg« eller »Hils fra mig derhjemme«, som vist var den store skuespiller og charmør Christian Gottschalcks glansnummer, det var den tids evergreens. Hvor længe jeg var »tilknyttet« teatret husker jeg ikke, sikkert kun et par sæsoner, alt andet skulle jo også passes, både byplads og skole og leg ikke at forglemme.

Skolen lå forfærdelig langt fra, hvor vi boede, der var kun en skole, eller nærmere to, men de lå lige langt fra hjemmet. Først gik vi i forskolen, der lå i Blæsbjerggade, senere kom vi på drengeskolen, den nuværende Ålykkeskole. Forskolen lå klods op ad pigeskolen, nuværende Sct. Nicolai skole. Dengang gik piger og drenge i hver deres skole, der var et stakit tværs gennem skolegården og man måtte ikke blande sig med hinanden.

Min første lærer var H. A. Hansen, senere byrådsmedlem og skoledirektør, han var dengang helt ung, kom udefra og havde sikkert et andet syn på undervisningen end de gamle lærere.

Jeg kunne godt lide ham, kun i gymnastik var han ikke rigtig mit nummer, det var jeg, som man siger, stiv i, og det var ikke rigtig Hansens kop the, han var jo gymnast med liv og sjæl, og den senere igangsætter af »Go-on«. Til gengæld skrev jeg dengang pænt, en evne jeg senere har mistet. Vi måtte skilles fra H. A. Hansen, da vi skulle på drengeskolen, der tog drenge fra tredje klasse.

Disciplinen var streng, man mælede ikke et overflødigt ord i timerne, man markerede sit svar på lektierne ved håndsoprækning og rejste sig, når vi blev beordret til at svare, ligeledes stod vi ret ved siden af skolebordet, når læreren gjorde sin entre. Eftersidningstimerne sad løse og var en grim straf, da den dels gik ud over fritiden, men som oftest var årsagen til, at man kom for sent til sin byplads. Lær-

erne dengang var i det hele taget fjerne personer, som vi ikke havde noget personligt forhold til.

Kun én lærer mindes jeg med stor glæde, det var lærer Crüger som jeg blandt andet havde til tegning, et fag, der dengang var blottet for fantasi. Læreren stillede en træfigur op, det kunne være en tegning eller en pyramide eller lignende og bad os tegne den. Det var dødens pølse af kedsommelighed, men lærer Crüger opfordrede os til at tegne efter vor egen fantasi og forsøgte at inspirere os efter bedste evne, og selv om materialerne kun bestod af tynd vandfarve og blyant, gik vi op i det med ildhu og tegneglæde.

Bortset fra Crüger var skolen gammeldags og autoritær og vi fik aldrig nogen egentlig tilknytning til den, ud over, hvad vi var tvunget til. En af de ting, der irriterede os, var, at vi blev sendt hjem klokken 12 for at spise til middag, det vil sige, at vi gik den lange vej fire gange daglig, det var meget for små ben, især når vejret var dårligt. Heller ikke vore forældre havde nogen berøring med skolen og dens

Drengeskolen 6. klasse 1926, 2. rk. yderst til venstre Børge Ibsen.

lærere, og det var i det hele taget kun undtagelsesvis at forældrene viste sig på skolen. Engang mødte min moder op for at tale med min lærer, om hvad ved jeg ikke, og da jeg fik øje på hende, gemte jeg mig, jeg fandt det var flovt og at de andre ville drille mig, for også dengang mobbede vi hinanden. Daglig var der slåskamp i »Smøgerstræde« – dens rigtige navn var Lerbjergsstien – godt gemt for skolens blikke og lærernes indblanding tævede man hinanden. Selv var jeg en kryster og bange for mit skind. Det var ganske vist ikke tilstrækkeligt til at undgå at komme i slagsmål, men heldigvis var der ikke forfærdelig mange, der turde tæve mig, for min store broder Kai, kaldet Kippe, havde de en vis respekt for, og selv om jeg tvivler på, at han ville have hjulpet mig i vanskelige situationer, hvor der var øretæver i luften, kunne man jo altid henvise til slægtskabet og be' til at det måtte hjælpe, hvad det i regelen gjorde.

I skolen gik man til og med den syvende klasse og her lærte man sprog, tysk lærte man, engelsk var dengang ikke rigtig »in« i folkeskolen. Danmark var mest orienteret sydpå. Tysk blev terpet med kedelige gloser, der blev til remser, som jeg den dag i dag stadig kan lire af mig, uden egentlig at vide, hvad de kan anvendes til – ich bin, du bist, er sie es ist osv. – min tysklærer og jeg stod ikke på den bedste fod med hinanden, hvilket skaffede mig en hel del besvær.

Men som barn tynger tingene ikke så tungt og skolen kunne ikke fratage os glæden ved livet på Stejlbjerg. Vi har haft mange dejlige timer sammen, mig og de andre »helte« fra Toppen, og når jeg i dag ser på billedet af børnene, mindes jeg med fornøjelse at have kendt dem, men væk er de, en hel del er døde, andre ser jeg en sjælden gang, men desværre kender vi ikke rigtig hinanden mere.